

Oponentní posudek na disertační práci „Být na světě“.

Doktorand: Mgr. Filip Zrno

Práce Mgr. Filipa Zrna podává vlastně syntetický pohled na Finkovu filosofii: i když se zaměřuje na její kosmologii a na Finkovo pojetí světa, dotýká se zcela přirozeně i dalších aspektů Finkovy antropologie, pedagogiky, samozřejmě i Finkových historických exkurzů. Zároveň to ale není práce jen deskriptivní: prolíná se v ní srovnávání Finkových postojů s postoji I. Kanta, F. Nietzscheho, E. Husserla či M. Heideggera (toho především). To považuji za velmi záslužné a cenné.

Filosofii Eugena Finka Mgr. Zrno evidentně dobře rozumí, správně rozpoznává její hlavní ambice i peripetie, obojí umí srozumitelně podat. Práci má dobře rozčleněnou, výklad postupuje logicky a přehledně. Na četných místech Filip Zrno nejen konfrontuje Finka s výše zmíněnými filosofy, ale přidává i svoje vlastní kritické poznámky.

Mgr. Zrno pracuje s bohatou, a proto dostačující literaturou. Měl v ruce všechny relevantní Finkovy spisy a příslušné množství sekundární literatury. Oceňuji, že se spolehlivě pohybuje v němčině i v angličtině – zvláště ta němčina nebývá dnes obvyklá, i když u fenomenologie je jistě žádoucí, ne-li povinná.

Jak řečeno, je výklad srozumitelný a přehledný, což ovšem nevylučuje možnost ještě pracovat na obratnější stylistice. Místy mě navíc rušily pasáže, které se zjevně doslova nebo velmi podobně opakovaly – což je, myslím, nešvar poslední doby, vzniklý zřejmě tím, že práce není psána lineárně, ale poskládána ze sekcí různého původu (což umožňuje práce na počítači). Mně se stává také. Úplně

konkrétní příklad jsem našel na stranách 9 a 143, ale i jinde se mi pasáže, už ne tak doslovně, zdají podobné a vyžadovalo by tedy pečlivější práci s linkou výkladu, aby se upravily. Ale to je samozřejmě jen stylistická drobnost.

Opatrný bych byl s bezstarostnou prací s textem sovětského filosofa Odujeva. Jeho kniha *Stezkami Zarathustry* je ideologicky zaměřená proti „úpadkové“ buržoazní filosofii a jeho soudy o Finkovi se musejí brát s rezervou – je-li vůbec vhodné dnes z této práce vážně čerpat (neznamená to, že by se neměla kriticky číst).

Konkrétní věcné připomínky kritického rázu k textu nemám. Jistě by se našly detaily, které nejsou pojaty či uvedeny přesně, ale já mám tendenci posuzovat spíše jakousi „akademickou kompetenci“ a nejde-li o zásadní pochybení, nechávám dílčí nepřesnosti na odpovědnosti autora a na čtení dalších, povolanejších. Z tohoto hlediska jsem v práci nenašel nic, co by stálo za vážnější výtku.

Něco jiného ale jsou otázky filosofického rázu, k nimž práce inspiruje – a které sama často nadhazuje. To právě svědčí o její dobré kvalitě, je-li možno v oponentuře přejít na tuto kolegiálně diskusní rovinu.

Proto bych rád při ústní obhajobě slyšel od kolegy výklad stanovisek k následujícím problémům (případně jejich další rozvedení, pokud už byly nějak v práci řešeny):

Z těch problémů, které se přímo týkají Finkovy filosofie, bych rád znovu slyšel kolegovo stanovisko k Finkovu tvrzení, že je třeba se popisu světa zmocnit „spekulací“, resp. „spekulativním myšlením“, protože „fenomenalita“ fenoménů (sám proces jejich jevení, který se děje jako svět) zjevný není a nemůže být tedy vnímán či nahlížen. Myslím, že kolega potřebu spekulace chápe: já sám proti ní zásadně nejsem, jen jsem z četby Finka plně neporozuměl tomu, co by měla znamenat.

Pak bych si dalším dotazem rád ověřil jednu z vlastních tezí: vždy se mi zdálo, že z postavení člověka „mezi“ životem a smrtí, zjevností a světem, obrazně mezi osvětlenou a temnou částí světa je u Finka ostrý řez, tedy myslím, ostrý až příliš. Důsledkem je neschopnost člověka porozumět temné, skryté, nezjevné stránce bytí, tedy v posledku ani procesu jevení samotnému. Tuto temnou stránku nám

zpřístupňuje smrt, kult mrtvých a je principiálně nesrozumitelná (odtud možná také jeden ze zdrojů údajné potřeby spekulace). Heidegger naopak svár zjevného a nezjevného (skrytého) chápe jako prolínání, jemuž jsme nakonec schopni porozumět: není tu ostrý řez. Tento rozpor je snad pěkně vidět při Finkově a Heideggerově semináři o Hérakleitovi, který lapidárně sám Heidegger vyjádřil slovy, že Fink postupuje od ohně k logu, ale on sám od logu k ohni. Tedy jinak: pro Finka je u Hérakleita důležitý motiv světla a blesku, tedy toho, co v záblesku světla nechá vyvstat mnohé věci do zjevnosti (to je předzvěst role světa). Člověk ale sobě je schopen vymezit loučí jen omezený prostor, jehož zbytek je vržen do stínů, který je nesrozumitelný, dostupný jen neurčitě hmatem. Heidegger si naopak u Hérakleita všimá toho, že přirozenost, jež se ráda skrývá, prosvítá do svého odkrytí (aniž by ztratila svou skrytost) a člověk je schopen (nastaví-li se vhodně jak Hérakleitos) LOGU tomuto skloubení porozumět. Vidí to kolega Zrno podobně (pokud porozuměl mému zhuštěnému výkladu), nebo jinak?

Na jednom místě uvádí kolega Zrno, že Fink neuznával čistý „přirozený svět“: ten je vždy už nějak formovaný našimi vědeckými zásahy a výklady (s. 150). Nevím teď, zda je to přesné, ale jde mi o něco trochu jiného: chtěl bych se zeptat, zda s tímto postojem kolega Zrno sám souhlasí a jak by případně viděl původní snahu Husserlovy fenomenologie dobrat se „předvědeckého světa“.

V úvodní části Mgr. Zrno několikrát poukázal na to, že Finkova filosofie je „svébytná“. Z kontextu ale není úplně zřejmé, co pod svébytností myslí (ačkoli to má podle mého názoru velký význam pro vyznění celkového hodnocení Finkovy pozice). Někdy to vypadá, že pod svébytností myslí „zvláštní charakter“, jakousi „svojskost“, jak se říká, jinde ale spíše to, že je Finkova filosofie zcela oddělena od ostatních, že je samostatná, nezávislá na tradici. Rád bych, aby tuto zdánlivou drobnost kolega vysvětlil.

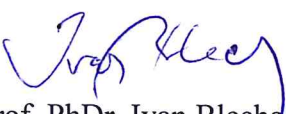
Ještě dvě poznámky k tomu, co s Finkem nesouvisí přímo (jen zprostředkovaně a to spíše s Finkem z jeho úvah o vládě a moci). Jsem trochu alergický na paušalizující posudky naší současnosti. Na straně 171 se při citaci Galimberta mluví o hluboké krizi naší společnosti (židovsko-křesťanské), o

zhroucení optimistických vizí, o ekonomických katastrofách, o násilí, netoleranci, o sobeckosti a o válkách atp. Bylo by asi uvážlivější brát v potaz realitu: žijeme právě v ekonomicky nejskvělejší době, Evropa (tedy židovsko-křesťanská civilizace) je nejtolerantnější k menšinám a cizincům za dobu celých dějin lidstva, násilí a kriminalita v těchto moderních zemích neustále klesá, EU je snad jasně mírumilovný podnik atp. Věc ještě více zatemňuje implicitní zdůvodnění, že tu snad chybí Bůh nebo transcendence (s. 145). Pak je mi záhadou, proč zrovna muslimský svět, prodchnutý dosud vroucí, až fundamentalistickou zbožností a vírou v transcendenci, je momentálně nekrvavějším teritoriem světa, kde se zbožní muslimové navzájem vraždí, kde vládne šílený, krutý teror a masové zabíjení (nejvíce soudobým terorismem trpí sami muslimové) – a nemyslím, že momentálně zrovna na tom by měla nějaký zlý podíl (nebo zlý zájem) naše židovsko-křesťanská civilizace. Naopak v ní útočiště hledají milióny muslimských uprchlíků. Vůbec netvrdím, že s Evropou je všechno v pořádku, že v minulosti evropské státy nepáchaly zlé věci, ale nejméně posledních padesát je u nás nejlepších, jaké kdy byly a mohly být, se zjevným důrazem na svobodu, lidská práva, mírové soužití. Úsilí, kterým jsme se tohoto stavu i náhledu na věci dopracovali a zároveň se jím odloučili od svých krvavých historií, je snad pozitivní a svědčí i o optimistických vizích a o důvěře v budoucnost, nikoli o stavu „bez orientace“. K uvážlivému hodnocení mnoha nedostatků, jistě potřebnému, proto podle mého určitě nemůže přispět nerozumný paušální soud.

Uvedené náměty nejsou míněny jako odsudek nějakých chyb, ale jako podněty pro kolegiální diskusi.

Mohu proto konstatovat, že práce Mgr. Filipa Zrna splňuje podle mého názoru nároky, kladené na disertace a doporučuji ji k obhajobě.

V Olomouci, 17. 4. 2019

Prof. PhDr. Ivan Blecha, CSc.